

לבני אדם", ומשמע שהיא שלהם לכל צרכיהם, רצו זורעין, רצו חופרין בה בורות שיחין ומערות.⁽¹¹⁾

ורבי אלעזר אומר: אף על פי שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, שנאמר: "ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו [לכהן]. ולמדנו ממה שאמר הכתוב "דגנך" ולא אמר "ראשית דגן", שאין חייב אלא דגן הגדל בקרקע של ישראל,⁽¹²⁾ ולא דגן גוי.

אבל אין קנין לגוי בארץ ישראל, לחפור בה בורות שיחין ומערות.⁽¹³⁾

ומשום שנאמר: [גירסת הספרים שלנו: "לה' הארץ ומלוואה"],⁽¹⁴⁾ גירסת הראשונים: "כי לי הארץ".⁽¹⁵⁾

ומפרשנין: במאי קמיפלגי רבה ורבי אלעזר, כלומר: מה הוא טעם מחלוקתם?

לקחה אחר כך הישראל מן הגוי.

13. פירש ב"חידושים מכתב יד" וכן נראה הוא המשך לדברי הרמ"ה, וכפי שיטתו: "ואם לקחה הגוי מישראל וחפר בה בורות שיחין ומערות וחזר ומכרה לישראל אחר, ואין הלוקח רוצה למלאותן עפר, הרי המוכר יכול להוציאה ממנו בדמים".

14. פירש המהר"ם שי"ף, שהפסוק הראשון "כי לי הארץ" נאמר לגבי קדושת הארץ, ולכך הוא נדרש, אבל פסוק זה נאמר על עצמות הארץ. וב"תפארת יעקב" תמה מה ענין פסוק זה לכאן, שהוא אינו עולה על ארץ ישראל, אלא על העולם, וגם במה עדיף פסוק זה מן הפסוק "והארץ נתן לבני אדם", ותמה: למה לא למדו מן הפסוק "כי לי הארץ", שבהכרח אינו בא לקדושת הארץ, שהרי נאמר "דגנך ולא דגן גוי", ובהכרח בא לומר שהוא בא לגופה של ארץ ישראל.

15. כן היא גירסת הרמב"ן ב"ספר המצוות" לא תעשה רכז, וכן היא גירסת הרמ"ב ב"חידושים מכתב יד", וכן נראה שהיתה הגירסא לפני בעל "עין משפט", שלא ציין מקור פסוק זה, ובהכרח שגרס "כי לי הארץ", ולא ציין מקור, משום

והביא ראייה לפירושו, והוא תלוי בגירסת הגמרא לקמן, ויתבאר שם בהערות.

וכעין זה היא דעת המאירי ד"ה אע"פ: "קא משמע לן שיש לו רשות לחפור בה שיחין ומערות, ואין אומרים הואיל ומשועבדת למעשרות, אינו רשאי להפסידה שלא תהא ראויה לזריעות".

ב. לדעת הרשב"א יש מקום לפרש את הקשר בין שני הדברים שאמר רבה, והכי קאמר: אף על פי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, אין זה משום שאין לו בה "קנין הגוף", אלא יש לו בה קנין הגוף, ומכל מקום לא פקע חיוב מעשר מן השדה; אבל לדעת הרמ"ה והמאירי, לכאורה צריך תלמוד לבאר מה הקשר בין שני הדברים שאמר רבה, וראה מה שיתבאר בזה בהערה בעמוד ב על רש"י שם גבי בכורים.

11. "חידושים מכתב יד" בשם הרמ"ה.

12. לקמן מתבאר, שהשיעור הקובע הוא שליש הגידול, דהיינו: אם בשעה שהביאה התבואה שליש היתה הקרקע של ישראל, הרי התבואה חייבת במעשר, ואפילו אם מכרה אחר כך לגוי; ואם בשעה שהביאה התבואה שליש היתה הקרקע של גוי, אין היא חייבת במעשר, ואפילו